

внутрішніх ресурсів, застаріле обладнання, низький рівень внутрішніх доходів, дефіцит торговельного балансу та ін.

Для оздоровлення соціально-економічної сфери в держані необхідно насамперед підвищити рівень управління державним боргом, мінімізувати вплив політичних дизбалансів на боргову політику, що призводить до неефективного використання залучених коштів, наслідком чого є нові запозичення та несприятливі умови для обслуговування боргу.

Література

1. Вахненко Т.П. Зовнішні боргові зобов'язання у системі світових фінансово-економічних відносин / Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К.: «Фенікс», 2006 – 536 с.
2. Секторіальні моделі прогнозування економіки України / За ред. академіка НАН України В.М. Гейця. – К.: Фенікс, 1999. – 304 с.
3. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.].- К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687с.
4. Верховна Рада України: www.rada.kiev.ua
5. Міністерство фінансів України: www.minfin.gov.ua
6. Національний банк України: www.bank.gov.ua
7. Державний комітет статистики України: www.ukrstat.gov.ua

УДК 330.115

А.І. Яблоков

Регулювання міжбанківського ринку в умовах нестабільності.

Розглянуто теоретично-практичні аспекти міжбанківського ринку кредитних ресурсів. Запропонована методика визначення критеріїв економічної оцінки фінансового стану банків-контрагентів на основі аналізу щомісячної звітності, а також мінімізації кредитного

ризик, який виникає під час здійснення операцій міжбанківського кредитування.

Ключові слова: банківські ризики, міжбанківське кредитування, рейтингове моделювання.

The in theory practical aspects of bank market of credit resources are considered. The method of determination of criteria of economic evaluation of the financial state of banks-contractors is offered on the basis of analysis of the monthly accounting, and also minimization of credit risk which arises up during realization of operations of the bank crediting.

Keywords: bank risks, bank crediting, rating design.

Вступ. Питання стійкості вітчизняної фінансової системи до кризових явищ в світлі подій на світових фінансових ринках набувають особливої актуальності. Найбільш хворобливим проявом банківських криз є криза ліквідності. Однак кризи ліквідності, як правило, не носять довгострокового характеру, у зв'язку з чим перед Національним банком встає завдання підтримки рівня ліквідності в збалансованому стані. У цьому напрямі важливу роль може виконати міжбанківський ринок ресурсів - унікальний сегмент економіки, який є одночасно і індикатором назріваючих кризових подій, їх каталізатором, і ефективним інструментом нейтралізації та погашення кризових явищ.

Мета. В даний час одним з найважливіших стає завдання забезпечення прогресивних і привабливих умов для роботи банків на міжбанківському просторі, вироблення підходів до створення організованого міжбанківського ринку.

Аналіз останніх досліджень. Міжбанківський ринок кредитних ресурсів - це система, що забезпечує купівлю-продаж вільних кредитних ресурсів між комерційними

банками та комерційними банками і НБУ. Учасниками міжбанківського ринку кредитних ресурсів є Національний банк України, його регіональне управління, комерційні банки, їх філії та відділення. Розміщувати й купувати кредитні ресурси на міжбанківському ринку кредитних ресурсів банкові вигідно з двох основних причин:

- 1) комерційні банки, на відміну від суб'єктів господарської діяльності, відрізняються більш високою надійністю;
- 2) процентна ставка за міжбанківськими кредитами, як правило, нижча від ставки за кредитами суб'єктам економіки.

Міжбанківські кредити за складом поділяються на взаємні кредити між комерційними банками та кредити НБУ комерційним банкам. У загальній структурі міжбанківських кредитів переважають взаємні кредити комерційних банків (80-85%) [1], проте з розвитком банківської системи частка кредитів НБУ буде зростати. Міжбанківські кредити надаються, як правило, на короткий термін (від 1 дня до 2-3 місяців). Плата за міжбанківськими кредитами пов'язана та максимально наближена до облікової ставки НБУ. Метою залучення міжбанківських кредитів є, по-перше, розширення кредитної діяльності з клієнтами, по-друге, необхідність підтримки та регулювання банківської ліквідності.

Основний матеріал. НБУ виступає для комерційних банків останнім кредитором. Економічна сутність і види кредитів, що надаються НБУ комерційним банкам, полягає в наступному: через закриті кредитні аукціони, кредитування під заставу державних цінних паперів: - на макрорівні - через кредитування комерційних банків здійснюється емісія грошей в обіг і розширюється обсяг сукупної грошової маси в економіці, що створює додаткові умови для кредитної експансії банків. Рефінансування активних операцій через переоблік векселів господарських суб'єктів, стабілізаційний кредит: на мікрорівні - кредити НБУ комерційним банкам

сприяють підтриманню комерційними банками ліквідності, зміни структури активів на користь позичкових операцій, а також розширенню, при необхідності, обсягу кредитної допомоги клієнтам [2]. На початку розвитку кредитних відносин між НБУ та комерційними банками першим застосовувались такі види кредитування:

- кредити для завершення розрахунків шляхом заліку взаємної заборгованості;
- кредити для покриття дефіциту державного бюджету;
- кредити для надання кредитної допомоги підприємствам окремих галузей народного господарства;
- відкриті кредитні аукціони.

Такі кредити надавалися на емісійній основі, як правило, за пільговою процентною ставкою та, переважно, неплатоспроможним клієнтам. Між комерційними банками ресурси розподілялись з урахуванням розміру статутного капіталу, мережі банківських установ тощо. Подібні методи кредитування НБУ економіки - безпосередньо, або через комерційні банки - мали адміністративний характер і негативно впливали на інфляційні процеси. Тому НБУ поступово перейшов до ринкового механізму регулювання грошово-кредитних відносин із комерційними банками та іншими кредитними установами.

В Україні за допомогою впровадженої системи електронних розрахунків міжбанківське кредитування здійснюється шляхом прямих угод між банком-кредитором і банком-позичальником. Кредитування здійснюється на договірних умовах на чітко визначений термін. Міжбанківські кредити за терміновою ознакою поділяються на:

- 1) одноденні, або нічні- строком на 1 день, мета яких полягає у підтримці поточної ліквідності банку;
- 2) надкороткі - від 1-го дня до 7-ми днів;

3) короткі - від 10-ти днів до місяця.

Між банком-кредитором і банком-позичальником при одержанні кредиту укладається кредитна угода, в якій (крім терміну) обумовлюється:

- сума кредиту;
- рівень процентної ставки (як правило, вищий на незначну величину від облікової ставки НБУ);
- порядок погашення;
- право банку-кредитора у разі невчасного погашення кредиту на безспірне списання боргу з коррахунка боржника.

Якщо банк-позичальник не в змозі повернути міжбанківський кредит, то він повинен здійснити рефінансування, тобто залучити кошти з іншого банку. При укладанні договору на міжбанківський кредит банк-позичальник повинен надати банку-кредитору таку інформацію: 1) значення економічних нормативів на останню дату; 2) баланс; 3) перелік активів, котрі можна використати як заставу позики.

Здійснювати міжбанківське кредитування можуть не тільки комерційні банки, й їх відділення та філії. Проте це правило реалізується тільки в системі одного банку, що має мережу філій.

Міжбанківське кредитування в Україні супроводжувалось виникненням міжбанківських криз, які дестабілізували банківську систему країни в цілому і були пов'язані з макроекономічною ситуацією в країні, стапом і темпами розвитку банківської системи, рівнем розвитку ринку ссудних капіталів в цілому. Враховуючи високий ступінь схильності банку до різних кризових явищ, в цілях підвищення ефективності банківського менеджменту при організації залучення коштів науковий інтерес викликає проблема встановлення можливих причин криз,

закономірностей їх розвитку. Вивчення даної проблеми в сучасних умовах є вельми актуальним.

Основними видами кризових ситуацій виступають:

1. Внутрішні – обумовлені внутрішніми причинами самого банку (погана якість кредитного портфеля, низька якість менеджменту, зловживання і так далі).

2. Зовнішні – обумовлені зовнішніми для банку причинами (політичні, зміна законодавства, дії конкурентів).

3. Системні кризи – кризові ситуації, що охоплюють велику частину банківської системи.

Основними причинами виникнення кризових ситуацій часто виступають:

- низька якість процесу управління ризиками;
- недостатній рівень знань і інструментарію передбачення про можливості настання кризи;
- випадкові помилки, відхилення і недоліки суб'єктивного характеру (фінансові, економічні, політичні, технічні і тому подібне);
- злочинні і навмисні дії окремих осіб, груп і організацій.

Як зазначалось вище, розвиток ринку міжбанківського кредитування в Україні супроводжувався виникненням низки криз, причини і характер протікання яких були досить схожі з кризовими явищами на ринку міжбанківського кредитування постсоціалістичних країн. Враховуючи негативні наслідки міжбанківських криз, банки повинні велику увагу приділяти розробці й проведенню комплексу заходів зі зниження своєї схильності до негативної реакції на ринкові зміни. Такий комплекс має містити в собі:

- вдосконалення технологій оцінки і управління ризиками;
- приділення підвищеної уваги прогнозам розвитку ринків;
- підвищення вимог до банківської ліквідності;
- поліпшення якості кредитного портфеля;

- ефективне використання системи формування страхових резервів стосовно ризикових активів;
- формування системи антикризового управління, яка б регламентувала дії банку із запобігання та ліквідації криз;
- підтримка готовності банку до реагування в умовах кризової ситуації.

Основними складовими готовності банку до кризи є:

- а) організаційна здібність до швидкого реагування на кризу;
- б) інформованість менеджерів в умовах кризи;
- в) забезпеченість керівництва типовими ситуаційними планами, відповідними ресурсами і засобами;
- г) проведення в банку імітаційних ігор, в яких відпрацьовувалися б дії окремих посадовців та їх взаємодія між собою в умовах кризи;
- д) адекватність стратегічних планів можливостям виникнення кризових ситуацій;
- е) надійність зв'язків керівництва банку з громадськістю і врахування громадської думки;
- ж) точність оцінки вірогідності загрози виникнення криз.

Головне завдання менеджменту в умовах кризової ситуації полягає в оперативному виробленні рішень, які дозволили б досягти сприятливого результату з мінімумом додатково залучених засобів і з мінімально негативними наслідками.

Міжбанківське кредитування у будь-який час, а особливо в умовах кризових ситуацій, пов'язане з виникненням процентного і кредитового банківських ризику, тому необхідною умовою функціонування ринку міжбанківських кредитів є наявність добре функціонуючої інформаційної бази, яка дає змогу на підставі бухгалтерської звітності банка-позичальника проаналізувати його фінансовий стан, дати оцінку платоспроможності й ліквідності.

Під процентним ризиком розуміють небезпеку збитків комерційних банків, які можуть виникнути в результаті перевищення середньої вартості залучених засобів банку над середньою вартістю наданих кредитів. Такий ризик виникає, по-перше, при здійсненні арбітражних операцій (через нестабільність процентних ставок і зростання витрат у зв'язку з капіталізацією відсотка) і, по-друге, при розміщенні в міжбанківські операції тимчасово вільних засобів банку.

Під кредитним ризиком розуміють ризик банку-кредитора, пов'язаний із непогашенням банком-позичальником суми основного боргу і відсотків за наданими кредитами. Рівень цього ризику залежить від фінансового стану банку, його кредитоспроможності і оцінюється згідно прийнятої методики оцінки кредитоспроможності позичальника.

На російському міжбанківському ринку використовується, як правило, методика міжбанківського об'єднання "Оргбанк" і методика В.С.Кромонова [3],[6].

Методика "Оргбанка" визначення рейтингу кредитоспроможності включає три етапи аналізу кредитоспроможності: формальний, математичний і експертний. Перший етап включає попередню класифікацію (відбір) банків за деякими формальними ознаками, які отримали назву обмежених критеріїв: валюта балансу, величина капіталу, рентабельність тощо. Математичний етап містить розрахунок параметрів, що характеризують всі сторони діяльності банку: результуючий фінансовий показник; показник динаміки управління фінансовими фондами банку; професіоналізм банку; структура банку; історія банку; імідж банку. Третій етап аналізу включає проведення експертної оцінки всіх отриманих показників, в результаті якої банку привласнюється певна категорія кредитоспроможності.

Використання даної методики в умовах України, навіть за умови її модифікації, має певні недоліки: 1) не встановлюються постійні числові значення для обмежуючих критеріїв, тому можливий значний суб'єктивізм у визначенні таких критеріїв; 2) складне об'єктивне встановлення критерійних значень показників професіоналізму та іміджу банку; 3) наявність великої кількості показників, які використовуються в методиці, значно збільшує час аналізу.

В основі методики В.С.Кромонова лежить така послідовність етапів аналізу:

1) активи і пасиви банківського балансу формуються в економічно однорідні групи;

2) розраховуються коефіцієнти найбільш істотних сторін діяльності банку;

3) проводиться виключення з подальшого аналізу банків, що не задовольняють вимогам достатності капіталу і мінімально необхідного часу функціонування;

4) поточні індекси надійності аналізуються впродовж усього періоду існування банку. Після цього складається синтетичний індекс, що враховує всі названі параметри;

5) банки розставляються в рейтингу за зменшенням синтетичного індексу надійності.

При розрахунку оцінки кредитоспроможності за даною методикою також існує низка недоліків: у методиці стверджується, що банк повинен для збереження засобів своїх клієнтів від втрат, вкладати їх у повному обсязі в ліквідні активи, обов'язкові резерви в ЦБ, а також в основні засоби й інше майно. Проте це призведе до зниження прибутковості активів. Окрім цього, всі працюючі активи банку за Кромоновим мають однаковий рівень ризиків, що не зовсім коректно і може спотворювати оцінку реальної надійності банку.

Таким чином, на міжбанківському ринку Росії немає єдиної методики, яка могла б застосовуватися як універсальна при оцінці кредитоспроможності банків-позичальників і була б позбавлена істотних недоліків.

Комерційні банки України також використовують різні методики оцінки кредитоспроможності [4], але назріла необхідність створення єдиної методики, яка об'єднувала б кращі з концептуальних підходів, які використовуються вітчизняними комерційними банками.

Така методика повинна містити в собі декілька видів аналізу: статичний (аналіз фінансового стану контрагента за даними балансу на звітну дату), динамічний (аналіз за період) і порівняльний (аналіз порівняно з середніми показниками зіставних груп банків).

Методика розроблена з метою визначення критеріїв економічної оцінки фінансового стану банків-контрагентів на основі аналізу щомісячної звітності для здійснення їх класифікації, як позичальників, а також мінімізації кредитного ризику, який виникає під час здійснення таких операцій на міжбанківському ринку як кредити овернайт,

ДЕПО операції, операції з торгівлі іноземною валютою.

Методика розроблена у відповідності до чинного законодавства України, нормативно – правових актів Національного банку України. Мінімізація ризику здійснюється шляхом встановлення лімітів з блакитових міжбанківських операцій з банками - контрагентами (надалі – Ліміти). Ліміт встановлюється на суму перевищення активних залишків за незабезпеченими операціями з банком – контрагентом над пасивними в розрізі терміновості операціями. Ліміти встановлюються на банки – юридичні особи та розраховуються в гривневому еквіваленті 1 раз на 3 місяці. Ліміти можуть бути змінені або доповнені лише на

підставі рішення Комісії по управлінню активами та пасивами (КУАП). У разі, якщо з об'єктивних причин не були встановлені Ліміти на новий поточний період, то продовжують діяти Ліміти попереднього періоду. У разі, якщо з об'єктивних причин не були встановлені Ліміти на новий поточний період, то продовжують діяти Ліміти попереднього періоду.

Розрахунок Лімітів здійснюється на підставі аналізу економічних нормативів НБУ та балансу банків - контрагентів. Національний банк України, виконуючи свою регулятивну функцію, підтримує рівновагу на грошово-кредитному ринку, складовою якої є регулятивний капітал та ліквідність банків, за допомогою законодавчо визначених механізмів та інструментів у межах адміністративних та індикативних методів прямої та вибіркової дії. Їх вибір залежить від особливостей та стану розвитку національної грошово-кредитної системи, а також ситуації на грошово-кредитному ринку.

Одним із різновидів індикативного регулювання банківської системи в цілому є економічні нормативи, виконання яких відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні є обов'язковим для усіх банків України [5],[7]. Серед 12 економічних нормативів, що використовуються у вітчизняній практиці банківського регулювання на 01.06.2010 р., 3 – це нормативи регулятивного капіталу, 3 нормативи ліквідності, що свідчить про значне місце, яке відводиться контролю за станом цих показників банків у регулятивній діяльності Національного банку України.

Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності,

та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків. Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (H1) має становити 10 млн. євро. Норматив адекватності регулятивного капіталу (H2) (норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника адекватності регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її приймають на себе власники банку; і навпаки: чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку. Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (H3) відображає розмір регулятивного капіталу, необхідний для здійснення банком активних операцій.

Сучасна практика використання обов'язкових нормативів в Україні характеризується позитивними тенденціями, які полягають у приведенні назв показників та методології їх розрахунку до міжнародної практики та економічної сутності категорій економічних нормативів та переходу до ринкових показників контролю. Застосовані показники ліквідності характеризують миттєвий, поточний та короткостроковий її стан і більш реально відбивають оцінку ризику ліквідності банку (табл. 1).

Зокрема, норматив миттєвої ліквідності (H4) встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Він розраховується за формулою середньозваженої величини (за місяць). За нормативом поточної ліквідності (H5) здійснюється контроль за збалансованістю строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку. Показник

короткострокової ліквідності (Н6) розраховується з метою контролю за здатністю банку виконувати за рахунок ліквідних активів прийняті ним короткострокові зобов'язання терміном виконання до 1 року. Показники поточної та короткострокової ліквідності обчислюються за станом на 1-ше, 11-те та 21-ше число кожного місяця.

Наведені в табл. 1 нормативні значення показників встановлено для універсальних банків. Спеціалізовані банки (ощадні, іпотечні, розрахункові (клірингові) у зв'язку із концентрацією ризиків зобов'язані дотримуватися спеціальних (підвищених) значень нормативів ліквідності та інших законодавчо визначених економічних нормативів. Зокрема, для ощадних та іпотечних банків норматив миттєвої ліквідності (Н4) має становити не менше ніж 30%, для розрахункових (клірингових) банків не менше ніж 90%.

У цілому виконання банками нормативів ліквідності характеризується певною динамікою. Фактичні показники ліквідності значно перевищують їх нормативне значення. Це свідчить про надмірне перевищення наявних у розпорядженні банків короткострокових ліквідних активів над їх зобов'язаннями з відповідними термінами виконання. Всі перераховані вище показники застосовуються в методиці мінімізації кредитного ризику, при розрахунку Лімітів міжбанківського кредитування.

Ліміти розраховуються на строки:

- Ліміт "intraday";
- ліміт "overnight";
- ліміт від 1 до 14 днів;
- ліміт до 30 днів;
- ліміт до 365 днів;
- максимальний ліміт на банк - контрагент.

Економічні нормативи банківського регулювання в Україні, що застосовуються в пропонованій методиці

(узагальнено за [5,7]).

Показник		Розрахунок показника	Нормативне значення, %
Н1	Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (тис.грн.)	Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку має становити 10 млн. євро.	
Н2	Норматив адекватності регулятивного капіталу	Співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав.	≥ 10
Н3	Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів	Мінімальний коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів.	≥ 9
Н4	Норматив миттєвої ліквідності	Співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками.	≥ 20
Н5	Норматив поточної ліквідності	Співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності терміном погашення до 31 дня до зобов'язань банку з термінами виконання до 31	≥ 40
Н6	Норматив короткострокової ліквідності	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань з початковим терміном погашення активів та зобов'язань банку до 1	≥ 60

Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	Співвідношення суми всіх вимог банку до цього контрагента та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента (або групи пов'язаних контрагентів), до регулятивного капіталу банку.	≤ 25
----	--	---	------

Ліміт "intraday" розраховується за формулою:

$$\text{Lim}_{\text{intraday}} = \text{НК} \times \text{Н2} \times \text{Кр} \times \text{N} \times \text{R}, \quad (1)$$

де: НК – нетто - капітал (середній розмір регулятивного капіталу банку - контрагента за період що аналізується, зменшений на суму переоцінки основних засобів і дебіторської заборгованості);

Н2 - середнє значення нормативу адекватності регулятивного капіталу банку - контрагента за період, що аналізується;

Кр - коефіцієнт, який віддзеркалює якісні характеристики діяльності банку - контрагента;

N - коригувальний коефіцієнт ймовірності виконання банком - контрагентом умов міжбанківської угоди;

R - індекс надійності.

Ліміт "overnight" розраховується за формулою:

$$\text{Lim}_{\text{over}} = \text{НК} \times \text{Н2} \times \text{Н4} \times \text{Кр} \times \text{N} \times \text{R}, \quad (2)$$

де: Н4 - середнє значення нормативу миттєвої ліквідності банку - контрагента за період, що аналізується.

Ліміт до 14 днів розраховується за формулою:

$$\text{Lim}_{14} = \text{НК} \times \text{Н3} \times \text{Н5} \times \text{Кр} \times \text{N} \times \text{R}, \quad (3)$$

де: Н3 - середнє значення нормативу адекватності основного капіталу банка - контрагента за період, що аналізується;

Н5 - середнє за місяць значення нормативу поточної ліквідності банка - контрагента за період, що аналізується.

Ліміт до 30 днів розраховується за формулою:

$$\text{Lim}_{30} = \text{НК} \times \text{Н3} \times \left(\frac{\text{Н5} + \text{Н6}}{2} \right) \times \text{К}_p \times \text{N} \times \text{R}, \quad (4)$$

де: Н6 - середнє значення нормативу короткострокової ліквідності банку - контрагента за період, що аналізується.

Ліміт до 365 днів розраховується за формулою:

$$\text{Lim}_{365} = \text{HK} \times \text{H3} \times \text{H6} \times \text{K}_p \times \text{N} \times \text{R}, \quad (5)$$

Максимальний ліміт розраховується за формулою:

$$\text{Lim}_{\text{max}} = \text{Lim}_{\text{intraday}} + \text{Lim}_{\text{over}} + \text{Lim}_{14} + \text{Lim}_{30} + \text{Lim}_{365}. \quad (6)$$

Максимальний Ліміт на банк – контрагент розраховується з урахуванням групи контрагентів, до якої він входить. Загальна заборгованість по групі контрагентів не може перевищувати показник Н7.

Коефіцієнт, який характеризує якісні показники діяльності банку - контрагента (K_p), визначається на основі наступних критеріїв:

- наявність і значення незалежного кредитного рейтингу банку;
- перелік операцій, на здійснення яких банк отримав письмовий дозвіл НБУ;
- дотримання банком економічних нормативів;
- регіональна присутність банку;
- масштаби діяльності банку.

Значення коефіцієнту визначається за скоринг-методикою:

Кількість балів	K _p
> 26	100%
21 – 25	80%
16 – 20	60%
11 – 15	40%
<10	20%

Наявність незалежного кредитного рейтингу:

- Наявність рейтингу однієї із провідних світових рейтингових компаній (Moody's Investor Service, Standard&Poor's, Fitch Ratings) - 5 балів;

- Наявність рейтингу компаній країн СНД (РА "Кредит-Рейтинг", КРА «Рюрік», РА "РУСРЕЙТИНГ") - 3 бали;
- Відсутність рейтингу - 1 бал.
Значенні рейтингу на рівні:
- "інвестиційний клас" - 5 балів;
- "високий спекулятивний клас" - 4 бали;
- "середній спекулятивний клас" - 3 бали;
- "низький спекулятивний клас" - 2 бали;
- дефолтний рейтинг - 1 бал.

За наявності письмового дозволу НБУ на здійснення операцій видів 3, 4, 5, 6, 7, 8 (за нумерацією НБУ, визначеній в додатку до листа від 03.10.2007р. № 41 – 211/1814 – 10108) банк – контрагент отримує 5 балів. За наявності обмежень або відсутності дозволу на здійснення зазначених операцій, підсумковий бал за цим критерієм зменшується на 1 за кожний вид операції, на який відсутній дозвіл або існують обмеження. Підсумковий бал за цим критерієм не може бути меншим від 1.

Дотримання банком економічних нормативів протягом періоду, що аналізується:

- Дотримання всіх економічних нормативів – 5 балів;
- Недотримання 1 або 2 економічних нормативів – 2 бали;
- Недотримання 3 та більше економічних нормативів – 1 бал.

Регіональна присутність банку – контрагента. Оцінюється через кількість областей України, в яких банк має філії та/або відділення. Також враховується наявність за кордоном філій, відділень та/або материнського банку. Якщо кількість таких областей:

- 19 і більше - 5 балів;
- 10 - 18 - 4 бали;
- 9 і менше – 3 бали.

Масштаби діяльності банку-контрагента. Визначаються групою по активах, до якої він був віднесений НБУ. Банки групи:

- 1 група: "найбільші" - 5 балів;
- 2 група: "великі" - 4 бали;
- 3 група: "середні" - 3 бали;
- 4 група: "дрібні" - 2 бали.

Для визначення надійності банку - контрагента йому присвоюється індекс надійності (R). Цей індекс базується на використанні фінансово-економічних коефіцієнтів. При визначенні індексу надійності присвоюються коригувальні ваги, як до коефіцієнтів, так і групам, до яких вони належать.

Коефіцієнти становлять 6 груп, що характеризують діяльність банку:

- Коефіцієнти надійності (коригувальна вага - 15%);
- Коефіцієнти ліквідності (коригувальна вага - 30%);
- Коефіцієнти рентабельності (коригувальна вага - 15%);
- Коефіцієнти якості активів (коригувальна вага - 20%);
- Коефіцієнти ресурсної бази банку (коригувальна вага - 15%);
- Коефіцієнт податкового навантаження (коригувальна вага - 5%).

Коефіцієнти надійності:

$$K_{н1} = \frac{BK}{ДА} \quad (\text{вага } 50\%), \quad (7)$$

де: BK - власний капітал;

ДА - дохідні активи.

$$K_{н1} = \frac{PnAO}{HKA} \quad (\text{вага } 50\%), \quad (8)$$

де: PnAO - резерви під активні операції;

HKA - негативно класифіковані активи.

Коефіцієнти ліквідності:

$$K_{л1} = \frac{ЛА}{Зб} \quad (\text{вага } 35\%), \quad (9)$$

де: ЛА - ліквідні активи;
Зб - зобов'язання банку.

$$K_{л2} = \frac{ЗК}{Зб} \quad (\text{вага } 35\%), \quad (10)$$

де: ЗК - захищений капітал.

$$K_{л3} = \frac{ЛА}{ДА} \quad (\text{вага } 30\%), \quad (11)$$

Коефіцієнти рентабельності:

$$K_{р1} = \frac{ФР}{ВК} \quad (\text{вага } 50\%), \quad (12)$$

де: ФР - фінансовий результат.

$$K_{р2} = \frac{ФР}{ДА} \quad (\text{вага } 50\%), \quad (13)$$

Коефіцієнти якості активів:

$$K_{я1} = \frac{ДП + ВК}{КП} \quad (\text{вага } 35\%), \quad (14)$$

де: ДП - депозитний портфель;
КП - кредитний портфель.

$$K_{я2} = \frac{ДЦП}{ДА} \quad (\text{вага } 35\%), \quad (15)$$

де: ДЦП - державні цінні папери.

$$K_{я3} = 1 - \frac{НКА}{ДА} \quad (\text{вага } 30\%), \quad (16)$$

Коефіцієнти ресурсної бази банку:

$$K_{с1} = \frac{КФО}{П} \quad (\text{вага } 35\%), \quad (17)$$

де: КФО - кошти фізичних осіб;

П – пасиви банку – контрагента.

$$K_{\sigma 2} = \frac{KP}{3\sigma} \quad (\text{вага } 35\%), \quad (18)$$

$$K_{\sigma 3} = \frac{BK}{3\sigma} \quad (\text{вага } 30\%), \quad (19)$$

Коефіцієнт податкового навантаження:

$$K_n = \frac{\Phi P}{BP}, \quad (20)$$

де: ВП - витрати на податки.

Розгорнута формула обчислення синтетичного індекса надійності має такий вигляд:

$$R = 15\% \times (0,5 \times K_{n1} + 0,5 \times K_{n2}) + 30\% \times (0,35 \times K_{\sigma 1} + 0,35 \times K_{\sigma 2} + 0,3 \times K_{\sigma 3}) + 15\% \times (0,5 \times K_{p1} + 0,5 \times K_{p2}) + 20\% \times (0,35 \times K_{я1} + 0,35 \times K_{я2} + 0,3 \times K_{я3}) + 15\% \times (0,35 \times K_{\sigma 1} + 0,35 \times K_{\sigma 2} + 0,3 \times K_{\sigma 3}) + 5\% \times K_n \quad (21)$$

Індекс надійності застосовується за умови, якщо він має значення, менше 100%, в інших випадках він прирівнюється до 100%.

У відповідності зі значенням індексу надійності банки поділяються на 5 груп ризику:

Індекс надійності, R	Група ризику	Коригувальний коефіцієнт, N
> 60%	1	100%
50% - 60%	2	80%
40% - 50%	3	60%
30% - 40%	4	40%
< 30%	5	20%

Розраховані Ліміти можуть додатково коригуватись співробітником відділу, який здійснює їх розрахунок.

Експертна оцінка співробітника відділу здійснюється на підставі додаткової інформації, а саме:

- опублікована інформація в друкованих та електронних ЗМІ;
- висновки рейтингових агентств, розміщені у відкритому доступі на їхніх WEB-сайтах та опубліковані у друкованих ЗМІ;
- будь-яка інформація, джерело походження якої не викликає у Банку сумнівів стосовно її достовірності та законності шляхів її отримання.

Висновок. Таким чином, міжбанківські кризи несуть серйозну загрозу діяльності банку, можуть викликати різке зниження платоспроможності, неолік ресурсів і навіть банкрутство банку. Важливою умовою функціонування ринку міжбанківських кредитів виступає наявність добре функціонуючої інформаційної бази, яка дозволяє на підставі бухгалтерської звітності банку-позичальника проаналізувати його фінансовий стан. На міжбанківському ринку України немає єдиної методики, яка дозволила б провести всесторонній аналіз фінансового стану банку-контрагента, і в цьому дослідженні запропоновані концептуальні підходи до створення такої методики.

Використання запропонованих концептуальних підходів може надати змогу банкам створити просту і надійну методику дистанційної оцінки фінансового стану банків-контрагентів при використанні обмеженої інформації, що дозволяє адекватно оцінювати рівень їх ризиків, встановлювати ліміти кредитування і уникати власних фінансових втрат, а також перешкоджає виникненню криз на міжбанківському ринку.

Література

1. Банківська справа. [Електронний ресурс]. URL: <http://ebk.net.ua/Book/Bank>.
2. Спицын С.Ф., Луданов О.В. О принципах регулирования межбанковского рынка в условиях нестабильности // Деньги и кредит. - 2008. - №6. С.42-47.
3. Гумен І. Становлення ринку міжбанківських кредитів в Україні // Вісник НБУ. – 1999. - №6. С.58-61.
4. Проценко С., Підручний А. Модель організації міжбанківського ринку кредитних ресурсів // Вісник НБУ. – 2008. - №8. С.47-52.
5. Інструкція НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 р. №368 (зі змінами та доповненнями).
6. Межбанковское кредитование: кризисы и пути минимизации рисков банками [Электронный ресурс] / С.В. Землячев // Культура народов Причерноморья. — 2005. - №67. - С. 74-79.
7. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління НБУ від 11.04.2005 року № 125 (зі змінами та доповненнями).

УДК 004.5:339.1

М.С. Кирилюк

**Ефективне використання WWW-ресурсу
в електронній комерції**

Розглядається вплив інтернет-технологій на бізнес-процеси. Основна увага приділяється проблемам оцінки ефективності систем електронної комерції. Розглядаються класифікація веб-систем за параметрами контенту та його оновлення, а також питання служби доставки, реклами та маркетингу у глобальній мережі.

Ключові слова: електронна комерція, веб-сайти, інтернет-технології, бізнес-процеси, ефективність, доставка, маркетинг.